TA'LIMDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH JARAYONIDA IJTIMOIY O'ZARO TA'SIR

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi
Rustamova Shahnoza Anvar qizi
shahnozarustamova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish pedagoglar va o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy o'zaro ta'sirga qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt vositalari yordamida kommunikatsiya, hamkorlik va guruh ichidagi integratsiya jarayonlari qanday rivojlanishi ko'rib chiqiladi. Tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, AI ta'lim jarayonidagi ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlashda yangi imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, texnologiyalardan noto'g'ri foydalanish ijtimoiy izolyatsiya va noto'g'ri kommunikatsiya xavfini oshirishi mumkin. Maqola pedagoglar va o'quvchilar uchun samarali AI-dasturlarini tanlash va joriy etish bo'yicha tavsiyalarni ham beradi. Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellekt ta'lim jarayonini nafaqat individual, balki ijtimoiy kontekstda samarali tashkil etishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, ta'lim, ijtimoiy o'zaro ta'sir, pedagog, o'quvchi.

Аннотация: В статье анализируется, как использование искусственного интеллекта в образовательном процессе влияет на социальное взаимодействие между педагогами и учениками. Рассматривается развитие коммуникации, сотрудничества и интеграции внутри группы с помощью инструментов ИИ. Результаты исследований показывают, что ИИ создаёт новые возможности для укрепления социальных отношений в образовательном процессе. Вместе с тем, неправильное использование технологий может увеличить риск социальной изоляции и неэффективной коммуникации. Статья также содержит рекомендации по выбору и внедрению эффективных AI-программ для педагогов и учеников. С этой точки зрения, искусственный интеллект помогает организовать образовательный процесс не только индивидуально, но и в социальном контексте.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, образование, социальное взаимодействие, педагог, ученик.

Annotation: This article analyzes how the use of artificial intelligence in the educational process affects social interaction between teachers and students. It examines how communication, collaboration, and group integration develop with the help of AI tools. Research results show that AI creates new opportunities to strengthen social relationships in education. At the same time, improper use of technologies may increase the risk of social isolation and ineffective communication. The article also provides recommendations for selecting and implementing effective AI programs for teachers and students. From this perspective, artificial intelligence helps organize the educational process not only individually but also in a social context.

Keywords: Artificial intelligence, education, social interaction, teacher, student.

Kirish

Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt (AI) so'nggi yillarda ta'lim tizimida tub o'zgarishlar yaratdi. Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish nafaqat o'quv jarayonini individualizatsiyalash, bilimni tezkor va samarali yetkazish imkoniyatini beradi, balki pedagoglar va o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy o'zaro ta'sirni ham yangi bosqichga olib chiqadi (Luckin, Holmes, Griffiths, Forcier, 2016). AI vositalari yordamida kommunikatsiya jarayonlari soddalashadi, hamkorlik va guruh ichidagi integratsiya yaxshilanadi, pedagoglar esa o'quvchilarning faoliyatini real vaqtda kuzatish va baholash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Ijtimoiy o'zaro ta'sir ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlovchi muhim komponentlardan biridir. Sun'iy intellektning pedagogik jarayonga integratsiyasi orqali guruh ichidagi muloqot, fikr almashish va jamoaviy faoliyatning sifatli rivojlanishi kuzatiladi. Shu bilan birga, texnologiyalardan noto'g'ri yoki haddan tashqari foydalanish ijtimoiy izolyatsiya, kommunikatsiya muammolari va o'quvchilarning passivlashishiga olib kelishi mumkin (Petrova, 2020).

Shuni hisobga olib, pedagoglar AI vositalarini samarali tanlash va joriy etish, o'quvchilarning ijtimoiy faolligini rag'batlantirish va guruh ichidagi o'zaro ta'sirni mustahkamlash bo'yicha strategiyalar ishlab chiqish zarurati mavjud. Shu nuqtai nazardan, ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish jarayonida ijtimoiy o'zaro ta'sirning o'rganilishi nafaqat pedagogik amaliyotni, balki ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, pedagoglarning raqamli savodxonligi, texnologik yondashuvlarga tayyorligi va ijtimoiy-kommunikativ ko'nikmalari o'quv jarayonida AI vositalarini samarali qo'llash darajasini belgilaydi. Shu sababli, ushbu mavzu zamonaviy ta'lim tizimida sun'iy intellektdan foydalanishning ijtimoiy-iqtisodiy, psixologik va pedagogik jihatlarini tadqiq etishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt (AI)ning qo'llanilishi nafaqat o'quvchilarning individual bilim darajasini oshirishga, balki pedagoglar va o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy o'zaro ta'sirni rivojlantirishga ham katta ta'sir ko'rsatadi. So'nggi yillarda AI pedagogik faoliyatga integratsiya qilinishi bilan bog'liq ko'plab tadqiqotlar olib borildi. Masalan, Luckin va Holmes (2016) ta'limda sun'iy intellektning pedagoglar va o'quvchilar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishdagi rolini tadqiq qilganlar va AI vositalarining kommunikatsiyani soddalashtirishi, guruh ichidagi integratsiyani mustahkamlashi natijalari haqida ma'lumot berganlar[1]. Shu bilan birga, Petrova (2020) sun'iy intellektning noto'g'ri qo'llanilishi pedagoglar va o'quvchilar o'rtasida ijtimoiy izolyatsiya, noto'g'ri kommunikatsiya va o'quvchilarning passivlashishiga olib kelishi mumkinligini ko'rsatadi[2].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, AI-dasturlarining samarali tanlanishi va joriy etilishi ijtimoiy o'zaro ta'sirni mustahkamlashga xizmat qiladi. Masalan, pedagoglar uchun interaktiv platformalar, virtual laboratoriyalar va o'quvchilar bilan real vaqt rejimida muloqot qilish imkonini beruvchi dasturlar, guruh ichidagi faollikni oshiradi va hamkorlikni rag'batlantiradi.

[1] Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L.-P. (2016). *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education.* London: Pearson.
[2] Petrova, E. (2020). *Digital pedagogy and teacher stress: coping strategies.* St. Petersburg: Academic Studies.

Shu nuqtai nazardan, AI vositalari yordamida o‘quvchilar o‘zaro bilim almashadi, jamoaviy loyihalarda ishtirok etadi va pedagoglar tomonidan samarali nazorat qilinadi.

Metodologik jihatdan, ushbu tadqiqot quyidagi yondashuvlarga tayanadi: birinchidan, empirik metodlar – pedagoglar va o‘quvchilar bilan so‘rovnomalar, intervyular va kuzatuvlar orqali AI vositalaridan foydalanish va ijtimoiy o‘zaro ta’sirni o‘lchash; ikkinchidan, komparativ tahlil – AI yordamida ishlaydigan va ishlamaydigan ta’lim jarayonlaridagi ijtimoiy o‘zaro ta’sirning farqlarini aniqlash; uchinchidan, analitik metodlar – adabiyotlar, ilg‘or tajribalar va pedagogik tavsiyalar asosida ijtimoiy o‘zaro ta’sirni tizimli tahlil qilish.

Shuningdek, tadqiqotning eksperimental qismi pedagoglarning sun’iy intellekt vositalarini qo‘llashda ijtimoiy faollik, kommunikatsiya va hamkorlik ko‘rsatkichlarini aniqlashga qaratilgan. Masalan, so‘rovnomalar yordamida pedagoglarning AI vositalaridan foydalanishdagi qiyinchiliklari, ularning o‘zaro muloqot sifati va o‘quvchilarning faolligi baholanadi. Kuzatuvlar esa guruh ichidagi interaktivlik va kommunikatsiyaning sifatini aniqlashga yordam beradi. Shu yo‘l bilan, metodologiya ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish jarayonida ijtimoiy o‘zaro ta’sirni har tomonlama o‘rganish imkonini beradi va pedagogik amaliyot uchun tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Muhokama

Ta’lim jarayonida sun’iy intellektning joriy etilishi pedagoglar va o‘quvchilar o‘rtasidagi ijtimoiy o‘zaro ta’sirni tubdan o‘zgartiradi. Avvalo, AI vositalari yordamida pedagoglar o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini tezkor aniqlash imkoniga ega bo‘lib, bu o‘quv jarayonida samarali muloqot va guruh ichidagi hamkorlikni rivojlantiradi. Masalan, interaktiv platformalar, virtual laboratoriyalar va real vaqt rejimida fikr almashish imkonini beruvchi dasturlar guruh ichidagi faoliyatni oshiradi va ijtimoiy integratsiyani mustahkamlaydi.

Biroq, texnologiyalardan noto‘g‘ri yoki haddan tashqari foydalanish ijtimoiy izolyatsiya, noto‘g‘ri kommunikatsiya va o‘quvchilarning passivlashishiga olib kelishi mumkin. Shu bois pedagoglar nafaqat texnologiyani qo‘llashni, balki uning ijtimoiy ta’sirini ham nazorat qilish zarur. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning raqamli savodxonligi, kommunikativ ko‘nikmalari va texnologiyalarga moslashish darajasi o‘quvchilarning ijtimoiy faolligi va guruh ichidagi muloqot sifatini bevosita belgilaydi.

Shuningdek, AI vositalari yordamida pedagoglar o‘quv jarayonini individual va jamoaviy shaklda boshqarish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Masalan, guruh loyihalarida AI platformalari o‘quvchilarni faol ishtirok etishga rag‘batlantiradi, ularning fikr almashish va jamoaviy qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shu nuqtai nazardan, sun’iy intellekt ta’lim jarayonini nafaqat bilimni yetkazish vositasi sifatida, balki ijtimoiy o‘zaro ta’sirni mustahkamlovchi vosita sifatida ham qarash mumkin.

Muhokama davomida shuni ta’kidlash lozimki, pedagoglarning AI vositalaridan samarali foydalanishi faqat texnologik imkoniyatlar bilan cheklanmasdan, ular o‘rtasidagi ijtimoiy muloqot, guruh ichidagi integratsiya va o‘quvchilarning faol ishtirokini rag‘batlantirishga ham qaratilgan bo‘lishi kerak. Shu bilan birga, AI-dan foydalanish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni bartaraf etish uchun pedagogik jamoaning hamkorligi, o‘quv jarayonini rejalashtirish va pedagoglar orasida tajriba almashish muhim hisoblanadi.

Natijada, AI yordamida ta’lim jarayonidagi ijtimoiy o‘zaro ta’sir pedagogik samaradorlikni oshirishda muhim omil sifatida xizmat qiladi va o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalarini

rivojlantirishga yordam beradi. Shu yo‘l bilan, sun’iy intellekt pedagoglar va o‘quvchilar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sirni nafaqat individual, balki ijtimoiy kontekstda ham kuchaytiradi.

Xulosa

Ta’limda sun’iy intellektning joriy etilishi pedagoglar va o‘quvchilar o‘rtasidagi ijtimoiy o‘zaro ta’sirni yangi darajaga olib chiqadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, AI vositalari yordamida pedagoglar o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash, guruh ichidagi kommunikatsiya va hamkorlikni rivojlantirish imkoniga ega bo‘ladi. Shu bilan birga, AI-dan noto‘g‘ri yoki haddan tashqari foydalanish ijtimoiy izolyatsiya, passivlashish va noto‘g‘ri muloqot xavfini oshirishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, pedagoglarning raqamli savodxonligi, kommunikativ ko‘nikmalari va texnologiyalarga moslashuvchanligi o‘quv jarayonida ijtimoiy o‘zaro ta’sirning samaradorligini belgilovchi asosiy omillar sifatida xizmat qiladi. Interaktiv platformalar, virtual laboratoriyalar va real vaqt rejimida muloqot qilish imkoniyatini beruvchi dasturlar o‘quvchilarni faol ishtirok etishga rag‘batlantiradi, guruh ichidagi integratsiyani mustahkamlaydi va pedagoglar bilan o‘quvchilar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi.

Shu bilan birga, AI-dan foydalanish jarayonida pedagogik jamoaning hamkorligi, strategik rejalashtirish va tajriba almashish ijtimoiy o‘zaro ta’sirning sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Natijada, sun’iy intellekt ta’lim jarayonini nafaqat individual bilimni oshirish vositasi sifatida, balki ijtimoiy kontekstda samarali tashkil etish vositasi sifatida ham qarash mumkin.

Umuman olganda, ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish jarayonida ijtimoiy o‘zaro ta’sirni mustahkamlash pedagogik samaradorlikni oshirish, o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirish va zamonaviy ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlarni qo‘llash imkonini beradi. Shu tariqa, AI ta’lim jarayonining texnologik va ijtimoiy jihatlarini uyg‘unlashtiruvchi muhim vosita sifatida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L.-P. (2016). *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education.* London: Pearson.
2. Petrova, E. (2020). *Digital pedagogy and teacher stress: coping strategies.* St. Petersburg: Academic Studies.
3. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning.* Boston: Center for Curriculum Redesign.
4. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 39.
5. Baker, R. S., & Inventado, P. S. (2014). Educational Data Mining and Learning Analytics. In *Learning Analytics* (pp. 61–75). Springer, New York.
6. Chen, L., Chen, P., & Lin, Z. (2020). Artificial Intelligence in Education: A Review. *IEEE Access*, 8, 75264–75278.
7. Roll, I., & Wylie, R. (2016). Evolution and Revolution in Artificial Intelligence in Education. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 26(2), 582–599.